

Komentar in karta: 2/59
SLA V203.01 ‘satovje’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen ‘več skupkov voščenih celic, v katere čebele odlagajo med, cvetni prah, zalego’, knj. *satôvje* (ô), *sátje/satjè* (á/ë), je najpogosteje zapisan leksem *satovje* (v T253 kot redkejša dvojnica ob leksemu *satje*, v T411 pa kot starejša dvojnica ob leksemu *sacē*), drugi najštevilčnejši je *satje*, ki tvori strnjen areal v osrednjih narečjih, razpršeno pa se pojavlja tudi drugod. V najsevernejših govorih se pojavlja leksem *sat*, ki je pogosto zapisan tudi v množinski obliku, v edninski obliku pa poimenuje ‘del satovja’. Istokorenški leksemi *satovi*, *satnic-*, *satin-*, *satniki*, *satiči*, *satovnice* in *satinic-* so redkejši. Za kartirani pomen se v narečjih uporabljam še druga poimenovanja, npr. *pogače* (v T305 s pomenom ‘kar se je’), *petenač*, *voščine* in *čera*, ki pa so redkejša ali enkratna. Posebej velja izpostaviti lekseme kot *češelj* (v T118 ‘glavnik in satje’), *glavnik*, *glavnik od bečel* in *ščetina*, pri katerih je motivacija poimenovanja enaka kot v drugih jezikih, npr. angl. *comb* ‘glavnik in satovje’. V točkah, kjer odgovora ni, so pogoste opombe zapisovalcev, da tam ne gojijo čebel.

2. Morfološka analiza

sAt- < **sþt-* ‘sat’ (A ≥ o v T036, T038)

sAtje < **sþt-bj-e* (A ≥ o v T032, T033, T034)

sATovje < **sþt-ov-bj-e* (A ≥ o v T085, T141; T ≥ d v T052, T136)

satnic- < **sþt-bn-ic-*

satovi < **sþt-ov-i*

satniki < **sþt-bn-ik-i*

saTin- < **sþt-in-* (T ≥ d v T286)

satinic- < **sþt-in-ic-*

satovnice < **sþt-ov-bn-ic-ę*

satiči < **sþt-it'-i*

sačē < *(*sač*)-e ← hrv. *sacē* ‘satje’ (< **sþt-bj-e*)

sak, nejasno, morda v zvezi s *satek*

sakovje, nejasno, morda **sþt-vk-ov-bj-e*

Pogač- < *(*pogač*)- ← rom. **fokača* < lat. *focacea* (> it. *focaccia*, ben. it. ben. it. *fogaza*, furl. *fuiace* ‘vrsta ploščatega, nekvašenega kruha’) (P ≥ b v T362)

voščin- < **vošč-in-* ← **vosk-ę* ‘vosek’

češelj < **češ-þl-ę* ← **čes-a-ti* ‘česati, trgati, obirati’

glavnik < **golv-bn-ik-ν* ← **golv-a* ‘glava’

glavnik od bEČel < **golv-bn-ik-ν otb bν/bčel-ν* ← **golv-a* + **otb* ‘od’ + **bν/bčel-a* (1. E ≥ u, Č ≥ š v T065)

čera < *(*cer*)-*a* ← it. *cera*, furl. *cere* ‘vosek’

ščetina < **ščet-in-a* ← **ščet-ν* ‘dlake, kocine’

gnezdo < **gnězd-o* ‘gnezdo’

krog < **krøg-ν* ‘krog’

GerP-, nejasno, morda iz **grøp-a* ali po metatezi iz *prg-a* ‘pesek, zdrob’ (ESSJ I: 183) (G ≥ ž v T389, T401, T402; G ≥ k v T397, T398, T399, T403, T404; P ≥ f v T401, T402; P ≥ t v T399)

remice < *(*rem*)-*ic-ε* ← *(*rem*)-*a* ← srvnem. *reme* ‘podpora, okvir, ogrodje’ (> kor. nem. *Rem* ‘sklednik’, štaj. nem. *Rem* ‘okvir, ogrodje, leseno stojalo za krožnike’ za nem. *Rahmen* ‘okvir’) (ESSJ III: 169)

kason < *(*kason*)-*ν* ← furl. *casson*, ben. it. *casson*, it. *cassone* ‘velik zaboj, skrinja’

petenač < *(*peten-ač*)-*ν*, s pripono furl. -*aç* (it. -*accio*) (s pomenom večalnost) ← furl. *petenā* (it. *pettinare* ‘česati’, prim. tudi furl. *pietin*, it. *pettine* ‘glavnik; satje’)

vam, nejasno, verjetno v zvezi z nem. *Waben* ‘satje’ (> **Wabm* > **Wam*)

ramat, nejasno, morda v zvezi z madž. *ráma* ‘okvir’ ali nem. *Rahmen* ‘okvir’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *gnezdo* v T060, *ščetina* v T074, *kason* v T079, *krog* v T081, *ramat* v T405 in *vam* v T415.

Kot enkratnici s *sat-* sta kartirana leksema *satovnice* v T296 in *satiči* v T154.

Kot enkratna besedna zveza z *glavnik* je kartirana zveza *glavnik od bečel* v T065.

Zaradi pomenskega neujemanja so kot nerelevantni odgovori kartirani leksemi *vun šlajdrat* v T415, *ulj* v T125, *vosek* v T137, *luknjica od panja* v T112 in *koši* v T358.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *satina* v T104, *sat* v T090, T300 in T312, *satnic-* v T097 in T167, *satje* v T278, *satine* v T291 in nerelevantni odgovori *panj* v T097, *škatla* v T376 in *strd* v T317.

4. Uporabljena dodatna literatura

Bokal – Gregori 2008

5. Primerjaj

SLA: V204.01 *vosek* (2/60); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: 256 *sat*; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Satovje je čebelji proizvod, izdelan iz naravnega voska, ki ga čebele v obliki mreže šesterostranih celic tvorijo v naravnem ali umetno izdelanem bivališču (satniku) za čebeljo družino. V zgodnjesrednjevéškem gozdnem čebelarstvu so čebele satovje ustvarjale v naravnih ali umetnih duplinah v stojecih drevesih. Pozneje so v čebelarjenju na domu imeli korita, izdolbene kose debel, v novem veku so postopoma uvajali tunelne panje iz desk (na začetku 20. stoletja imenovane *kranjiče*) in zvonaste pletene koše iz slame ali šibja. Zaradi rednega letnega pomora čebel ob nabiranju medu v satovju iz panjev so se od srede 19. stoletja uveljavljali tunnelni čebelji panji s premičnimi satniki (slovenske različice so kobariški, Pavletič-Dolenčev, skočidolski in Porentov panj). Na prelomu 19. in 20. stoletja so bili v rabi uvoženi sodobni čebelji panji in njihove domače različice npr. Ambrožičev, Pavlinov ter od 1910 najpo-membnejši, Alberti-Žnideršičev čebelji panj, ki je omogočal nadaljnji obstoj čebelje družine tudi po poletnem odvzemanju medu. Z ustreznimi cedilniki se niti satniki niti satovje med točenjem medu niso poškodovali in čebele so lahko na izpraznjeno satovje v satniku ponovno nabirale med. Ti panji so se med čebelarji uspešno uveljavljali in so danes še prevladujoči v Sloveniji, čeprav se v zadnjih letih uveljavljajo nekateri novi, med drugim GJ-panj (izumitelj Ivan Jurkovič), ki je slovenskim čebelarjem omogočil hiter in nezapleten prehod iz čebelarjenja v AŽ-panjih.

Prim.: Bukovec 1958; Mihelič 1970; SEL 2004

7. Skica

